

Til

Landbruksdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo

Landbruksdepartementet	
Saksnr.: 200313213	Løknr.: 46
Mottatt:	10 JUN 2004 ASK/UFi
Saksbeh.: BLD	Ark.: 481
Kopi:	Avskr.:

Høringsuttalelse om samarbeidsformer i skogforskningen - Høstelandgruppas rapport

Vi viser til brev fra Landbruksdepartementet datert 11. mars 2004 vedr. Høstelandgruppas rapport "Samarbeidsformer i norsk skogforskning". Videre viser vi til informasjonsmøtet i departementet den 21. april.

Oppsummering og konklusjon

For norsk skogbruk er det viktig å ha tilgang til forskningsmiljøer som aktivt kan bidra til utvikling av næringen. Skogeierforbundet støtter derfor departementets arbeid for å sikre myndighetenes og næringens fremtidige behov for forskningstjenester. Til Høstelandgruppas innstilling og departementets forslag til fremtidig struktur vil Skogeierforbundet påpeke følgende momenter:

- *Ingen av de anbefalte strukturløsningene som er ute på høring, tilfredsstillende kravene om bedre markedsorientering, fokus på verdikjeder og tilrettelegging for nordisk samarbeid. Skogeierforbundet understreker at utfordringene er mer enn et strukturproblem.*
- *Skogeierforbundet ønsker videre dialog med Landbruksdepartementet om framtidig struktur på skogforskningen og tilgrensede områder. Vi anbefaler derfor at departementet og aktuelle næringsorganisasjoner sammen setter ned et utvalg som skal vurdere behov og oppgaver og deretter foreslå en ny struktur. Det er behov for snarlig avklaring av sentrale strukturspørsmål innen skogforskningen. Skogeierforbundet vil prioritere tid og ressurser for å sikre nødvendig framdrift i arbeidet og forankring av resultatet.*
- *Skogeierforbundet fraråder Bioforsk AS som modell.*
- *Skogeierforbundet anser ikke en fusjon av Skogforsk og NIJOS (eventuelt med flere) som egnet løsning, enten det nye instituttet blir forvaltningsorgan med utvidede fullmakter eller stiftelse. Dersom én av disse løsningene likevel blir valgt, er forvaltningsorgan med utvidede fullmakter klart å foretrekke da det vil gi størst frihet til eventuelle endringer i framtiden.*
- *Skogeierforbundet fraråder å trekke deler av SKI inn i fusjonsvurderinger med Skogforsk på det foreliggende grunnlaget. Det tar i for liten utstrekning hensyn til behovet og de utfordringer det er innen etterutdanning i næringen.*

Hovedpunkter som grunnlag for Skogeierforbundets vurderinger

Ut fra de hovedutfordringene som skognæringen står overfor, legger Skogeierforbundet følgende hovedpunkter til grunn for sin vurdering av framtidig struktur på skogforskningen i Norge:

- Markedsorientering
- Fokus på verdikjeder

Skogeierforbundet legger dessuten vekt på at valg av struktur bidrar til økt formalisert nordisk samarbeid mellom skog(og tre-)forskningsinstitusjoner med sikte på faglig arbeidsdeling, spissing av virksomheten og kostnadseffektiv bruk av ressursene.

Nærmere om markedsorientering

Uansett framtidig struktur på skogforskningen er det nødvendig at virksomheten blir langt sterkere markedsorientert. Det innebærer blant annet at forskningsmiljøene må holde seg - og bli holdt - godt orientert om utviklingen i skognæringen og de utfordringene som norsk skogbruk står overfor på lengre sikt.

I løpet av 90-tallet økte hurtigvoksende plantasjeskog kraftig i omfang i andre deler av verden. Samtidig har teknologiutviklingen innhentet det langfibrede bartrevirkets fortrinn. Hele Østersjø-bassenget kan dessuten betraktes som et lokalt tømmermarked. Utviklingen har medført et kraftig press på råstoffprisen og redusert rotnetto for norske skogeiere. Strukturendringene innenfor skogindustrien har gitt store, multinasjonale selskaper med stor markedsrett. Også innenfor den tremekaniske industrien er det endringer på gang, om enn ikke i tilsvarende skala. Konsekvensen av dette er at skognæringen i Norge er inne i omstillinger som krever stor tilpasningsevne i alle ledd i verdikjeden. (Skog-)forskningen må innrette seg etter de behov disse utfordringene skaper.

Skogeiersamvirket har tatt utfordringene på alvor. Omstrukturering har gitt langt færre og større skogeierforeninger, som arbeider for å møte stadig økende kvalitets- og effektivitetskrav. Planlegging og drift innenfor skogbruket har i økende grad tatt IT og geografiske informasjonssystemer i bruk. All tømmeromsetning kommer fra miljøsertifiserte skogeierforeninger. Den næringsorienterte forskningen må imidlertid styrkes, ettersom kravet til effektiv logistikk, rasjonell produksjon og bærekraftig skogbruk fortsatt vil øke innenfor skogbruket.

Nærmere om fokus på verdikjeder

Både myndighetene og skognæringen ønsker å styrke trevirkets konkurransekraft overfor materialer fra ikke-fornybare ressurser som plast, stål, aluminium og betong, og å bedre råstoffutnyttelsen. De siste årenes fokus på verdikjeden skog-tre har medført et langt sterkere samarbeid mellom leddene i verdikjeden fra skog, via sagbruk og handelsledd, og helt fram til sluttforbrukeren. Det har skjedd i kjølvannet av St meld nr 17 (1998-1999) Verdiskaping og miljø – muligheter i skogsektoren (Skogmeldingen) og som resultatet av et nært samarbeid mellom myndighetene og næringen.

I den seinere tid har utmark og bioenergi blitt definert som utgangspunkt for nye verdikjeder med interessant potensial. Dette understreker betydningen av at forskningen innrettes for å møte myndighetenes og næringens fokus på verdiskaping innenfor verdikjeder knyttet til skogsektoren. En annen konsekvens er at skognæringen vil etterspørre FoU innenfor et bredere felt enn tidligere.

Nærmere om nordisk samarbeid

Nordisk trevirke har en felles konkurranseflate overfor materialer fra konkurrerende produkter som kommer fra ikke-fornybare ressurser. Også konkurransen fra plantasjefiber fra andre verdensdeler øker behovet for å se nærmere på mulighetene for økt nordisk samarbeid om forskning innenfor skog (og tre-)sektoren. Plantasjeskogbrukets posisjon styrket seg kraftig gjennom 90-tallet. I tillegg til konkurransefortrinn knyttet til produksjonsevne og lav prising av arbeidskraft og transport, ble fiber fra plantasjer for en stor del ”grøntvasket” av miljøbevegelsen. Dette kan svekke posisjonen til småskala familie-skogbruk og den nordiske flerbruksmodellen i markedet på lengre sikt og er derved en felles utfordring for den nordiske skognæringen.

Skogeierforbundets generelle vurdering av Høstelandgruppas arbeid

Høstelandgruppa kommer med spenstige forslag, men innstillingen mangler vesentlige begrunnelser og konsekvensvurderinger. Det kan skyldes tidsrammen på kun 3 måneder, (tolkningen av) mandatet, samt valg av innfallsvinkel og avgrensninger. Innstillingen gir derved ikke et tilfredsstillende grunnlag for å vurdere en omfattende endring av strukturen på skogforskningen.

Skogeierforbundet deler Høstelandgruppas beskrivelse av Skogforsk når det gjelder behov for sterkere markedsorientering. Skogeierforbundet mener at markedsorienteringen til Skogforsk fortsatt er mangelfull og at det er behov for bevisstgjøring og omstilling. Bedriftskulturen på Skogforsk må endres og orienteres mot markedet og de utfordringene næringen står foran. Brukerorientering vil i mindre grad si å lete etter nye oppdragsgivere. I hovedsak gjelder det å orientere seg i forhold til den virkeligheten som næringen befinner seg i, for å kunne tilby forskning og utvikling på områder som næringen (og samfunnet) etterspør. Skogforsk må dekke det operative skogbrukets forskningsbehov samt behov knyttet til verdikjedene. Alternativt vil skognæringen hente kunnskapen fra andre institutter innenlands og utenlands.

Høstelandgruppa skriver at mange av samarbeidsavtalene mellom Skogforsk og andre institutter oppfattes som sovende eller lite forpliktende. I likhet med Høstelandgruppa mener Skogeierforbundet at samarbeidsavtalene på skogforskningsområdet må gis reelt innhold og formaliseres sterkere. De må resultere i konkrete fellesprosjekter og inkludere økonomiske forpliktelser. Outsourcing av oppgaver kan også sees i en slik sammenheng.

Med utgangspunkt i Skogforsk, i tråd med mandatet, har Høstelandgruppa konsentrert seg om skogøkologiske, landskaps- og naturforvaltningsmessige aspekter og knytter modellalternativene til Norge og en fysisk samlokalisering på Ås. Det har resultert i at Høstelandgruppa anbefaler en modell som inkluderer fusjon av Skogforsk, NIJOS, deler av

SKI, Skogfrøverket og den landskapsøkologiske delen av NINA. Begrunnelsen for denne avgrensningen er imidlertid mangelfull. Spesielt savner Skogeierforbundet en begrunnelse for hvorfor Høstelandgruppa ikke har valgt å legge vekt på verken skog-tre-aksen eller den nordiske aksen.

Et annet forhold er at Høstelandgruppa synes å ta som utgangspunkt at myndighetene eier alle institutter og institusjoner som foreslås fusjonert. Myndighetene eier Skogforsk og NIJOS, SKI er en forening (etter vedtektene Interessentselskap), mens Det norske Skogfrøverket er en stiftelse. Myndighetenes innflytelse på SKI og Skogfrøverket vil dermed være knyttet til pengestrømmen og eventuell omdirigering av statstilskuddene som i dag kommer disse virksomhetene til del.

Innstillingen fra Høstelandgruppa gir ingen analyse av hvilke konsekvenser den foreslåtte fusjonen med deler av SKI vil få for gjestående aktiviteter ved SKI. Det gjelder den målrettede opplæringsvirksomheten overfor skogeiere, skogsarbeidere og maskinentreprenører (jf. Aktivt Skogbruk-programmet), det gjelder etterutdanningstilbudet, det gjelder arbeid overfor skoleverket (jf. Lære Med Skogen-programmet) m.v.

Skogeierforbundet har også merket seg at konsekvenser av at stiftelsen Det norske Skogfrøverket anbefales fusjonert inn i den nye institusjonen, fortrinnsvis med samlokalisering til Ås, ikke er belyst.

Skogeierforbudets vurdering av framtidig struktur

Forslagene til struktur som er ute på høring på grunnlag av Høstelandgruppas innstilling, tar alle utgangspunkt i Skogforsk, i tråd med LDs mandat til Høstelandgruppa. Tre alternative modeller presenteres av gruppa, hvorav den ene anbefales. LD har omtalt to hovedretninger som aktuelle i sitt høringsbrev om Høstelandgruppas innstilling datert 11. mars 2004.

Høstelandgruppas anbefaling

Høstelandgruppa anbefaler å opprette et fusjonert institutt som en stiftelse, som skal fungere som et randsonelinstitut ved NLH og bestå av Skogforsk + NIJOS + deler av SKI + Det norske Skogfrøverket + NINAs landskapsøkologiske enhet. Gruppa foreslår at NLH oppnevner styret i stiftelsen.

Kommentar: Høstelandgruppas anbefalte modell gir et fusjonert institutt med konsentrasjon om det skogøkologiske/biologiske området, som gir muligheter for en tyngre naturvitenskapelig enhet med relevans for skogen. Det er imidlertid fare for at det næringsmessige perspektivet går tapt i denne modellen, stikk i strid med de kunnskapsbehov som myndighetene og næringen har lagt vekt på de seinere årene. Den foreslåtte selskapsformen anses dessuten som svært lite fleksibel og gir klare begrensninger på eventuelle framtidige strukturendringer i pakt med utviklingen. Modellen tilfredsstiller derved ikke de hovedkravene som Skogeierforbundet stiller til framtidig struktur, nemlig bedre markedsorientering, fokus på verdikjeder og tilrettelegging for økt nordisk samarbeid.

Den anbefalte modellen innebærer, som tidligere nevnt, fusjon av institusjoner med til dels ulik selskapsform, ulike eiere og ulike oppgaver. Det tilsier behov for en omfattende analyse av de samlede utfordringer og konsekvenser samt bred involvering, for at en slik fusjonsprosess eventuelt skal kunne gjennomføres.

Skogeierforbundet anser ikke en fusjon av Skogforsk og NIJOS som en egnet løsning. Det vises spesielt til at oppgavene til NIJOS i all hovedsak gjelder forvaltningsstøttefunksjoner.

Før det kan være aktuelt å vurdere fusjon av deler av SKI inn i en framtidig institusjon sammen med for eksempel Skogforsk, må det foretas en grundig gjennomgang og evaluering av det samlede ansvarsområdet til SKI og de konsekvenser en eventuell oppsplitting vil ha for det framtidige behovet som myndighetene og skognæringen har på de områdene som SKI i dag dekker. Uavhengig av dette mener Skogeierforbundet at det er behov for en full gjennomgang av SKIs virksomhet og framtidige oppgaver sett i lyset av utviklingen i næring og samfunn.

Det faglige miljøet er svært begrenset på Skogfrøverket slik at foranking i et større faglig miljø ideelt sett hadde vært ønskelig. Det er imidlertid vanskelig å tenke seg at bygningsmassen til klenganeanlegget skal bygges opp igjen på Ås. Skogfrøverkets virksomhet er dessuten en forvaltnings- og produksjonsoppgave og ikke en forskningsinstitusjon. Skogfrøverket bør derfor ikke fusjoneres inn i en framtidig skogforskningsstruktur på det grunnlaget som foreligger.

LDs hovedretning 1: "Skog – areal – ressursforvaltning"

Dette er en modifisert modell i forhold til Høstelandgruppas anbefaling. LD foreslår å etablere en ny institusjon, i første omgang bestående av Skogforsk + NIJOS + deler av SKI, og la den nye institusjonen bli et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Denne løsningen forutsettes å bygge på tett samordning/samarbeid med NLH.

Kommentar: Den foreslåtte selskapsformen gir større fleksibilitet i forhold til framtidige løsninger enn stiftelsesformen som Høstelandgruppa anbefaler. For øvrig vises det til kommentarene til Høstelandgruppas anbefaling.

LDs hovedretning 2: "Biologi – verdiskaping"

Den andre hovedretningen som omtales av LD er å legge Skogforsk inn som nytt senter innenfor Bioforsk AS, en modell som Høstelandgruppa presenterer, men ikke anbefaler. Hovedretningen forutsettes å bygge på tett samordning/samarbeid med NLH.

Kommentar: Bioforsk-konstruksjonen vil med stor sannsynlighet svekke Skogforsks evne til næringsorientert forskning innenfor verdikjedene tre, bioenergi og utmark framover, mens behovet går i motsatt retning, jf. de prioriteringene som både myndighetene og næringen har gitt verdiskaping i verdikjeden skog-tre de siste årene. Eventuelle framtidige fusjoner overfor andre institutter i verdikjeden skog-tre i Norge (og eventuelt i Norden) blir trolig forhindret innenfor Bioforsk AS-modellen.

Andre løsninger

Ingen av de skisserte strukturløsningene synes å være godt egnet til å tilfredsstille de hovedpunktene som Skogeierforbundet legger til grunn, nemlig markedsorientering, fokus på verdikjeder, og tilrettelegging for økt nordisk samarbeid. I stedet for å begrense seg til Høstelandgruppas anbefalte modell og LDs anvisning om to hovedretninger, har Skogeierforbundet derfor vurdert Skogforsks plass i en framtidig struktur på fritt grunnlag. Skogeierforbundet konstaterer imidlertid at det i dag ikke foreligger tilstrekkelige analyser og konsekvensutredninger til å kunne trekke endelige konklusjoner.

For å komme fram til de mest framtidsrettede løsningene mener Skogeierforbundet at det er behov for å etablere en felles virkelighetsoppfatning hos myndighetene og næringen om utfordringer og muligheter. Skogeierforbundet har derfor kommet fram til at det er behov for videre dialog mellom Landbruksdepartementet og næringen for å klargjøre behov og oppgaver, og på dette grunnlaget komme fram til en framtidig struktur på skogforskningen og tilgrensende fagområder.

Konklusjon

Til Høstelandgruppas innstilling og departementets forslag til framtidig struktur vil Skogeierforbundet påpeke følgende momenter:

- *Ingen av de anbefalte strukturløsningene som er ute på høring, tilfredsstiller kravene om bedre markedsorientering, fokus på verdikjeder og tilrettelegging for nordisk samarbeid. Skogeierforbundet understreker at utfordringene er mer enn et strukturproblem.*
- *Skogeierforbundet ønsker videre dialog med Landbruksdepartementet om framtidig struktur på skogforskningen og tilgrensende områder. Vi anbefaler derfor at departementet og aktuelle næringsorganisasjoner sammen setter ned et utvalg som skal vurdere behov og oppgaver og deretter foreslå en ny struktur. Det er behov for snarlig avklaring av sentrale strukturspørsmål innen skogforskningen. Skogeierforbundet vil prioritere tid og ressurser for å sikre nødvendig framdrift i arbeidet og forankring av resultatet.*
- *Skogeierforbundet fraråder Bioforsk AS som modell.*
- *Skogeierforbundet anser ikke en fusjon av Skogforsk og NIJOS (eventuelt med flere) som egnet løsning, enten det nye instituttet blir forvaltningsorgan med utvidede fullmakter eller stiftelse. Dersom én av disse løsningene likevel blir valgt, er forvaltningsorgan med utvidede fullmakter klart å foretrekke da det vil gi størst frihet til eventuelle endringer i framtiden.*

- *Skogeierforbundet fraråder å trekke deler av SKI inn i fusjonsvurderinger med Skogforsk på det foreliggende grunnlaget. Det tar i for liten utstrekning hensyn til behovet og de utfordringer det er innen etterutdanning i næringen.*

Med hilsen
NORGES SKOGEIERFORBUND

Ivar Korsbakken

Berit Sanness